

Velferdsregistreringer som ledd i velferdsplanlegging hos økokalv

Britt Henriksen¹, Vonne Lund², Berit Hansen³ og Cecilie Mejdell²
Bioforsk Økologisk¹, Veterinærinstituttet², Bioforsk Nord Tjøtta³

Velferd hos økokalv

God dyrevelferd er grunnleggende i økologisk produksjon, men er en utfordring på mange gårder. Det er viktig å ha fokus på god dyrevelferd i alle ledd i produksjonen. Kalvene er en viktig del av besetningen, og et godt kalvehold gir en god start for en god mjølke- eller kjøttproduksjon. Det er ikke gjennomført systematisk velferdsvurdering av økologiske kalver i Norge, men det er erfart i tidligere prosjekt at kalvehold er et sentralt problemområde både i konvensjonell og økologisk produksjon (Grøva *et al.* 2005; Henriksen *et al.* 2008). I tillegg er helsedataene som samles via helsekortene usikre på grunn av mangelfull føring (pers. medd. Kerstin Plym-Forshell, Helsetjenesten for storfe 2008). Regelverket for økologisk produksjon gir alene ingen garanti for god dyrevelferd. Faktisk dyrevelferd er avhengig av prioriteringer, holdninger og kunnskap hos røkter. Gjennom den norske delen av prosjektet *Minimising medicine use in organic dairy herds through animal health and welfare planning (ANIPLAN)* vil Veterinærinstituttet og Bioforsk utvikle et velferdsregistreringssystem for kalv som kan brukes i veiledning og velferdsplanlegging i økologisk melkeproduksjon. Prosjektet er et CORE Organic-prosjekt og et samarbeid mellom 11 forskningsinstitusjoner i Danmark, Tyskland, Nederland, Østerrike, Sveits, Norge og Storbritannia.

Velferdsplanlegging og velferdsvurdering

Velferdsplanlegging av dyreholdet på et melke- eller kjøttproduksjonsbruk er en kontinuerlig prosess med å planlegge, evaluere og forbedre dyras velferd. Dette kan være planer gårdbrukeren jobber med i eget hode eller skriftlig på et papir, gjerne i samarbeid med rådgiver, veterinær eller kollega. Det er ulike måter å gjennomføre velferdsplanlegging på. For å ha en felles forståelse for hva vi mener med velferdsplanlegging har ANIPLAN-prosjektet satt opp en rekke prinsipper som er essensielle for effektiv velferdsplanlegging (Vaarst og Roderick, 2008).

En velferdsplan er planen for hvordan eventuelle forbedringer av dyrenes velferd skal gjennomføres, og en viktig del av velferdsplanleggingen. Det er viktig at ikke arbeidet stopper opp når en har fått laget en velferdsplan, men at man får en kontinuerlig prosess og utvikling. En bør identifisere status og risiko, sette mål,

gjennomføre og forebygge, samt evaluere effekten av tiltakene, for deretter å revidere velferdsplanen. Det er viktig at gårdbruker føler eierskap til velferdsplanen og prosessen, og setter agenda for hvilke mål han/hun vil jobbe med.

For å lage en god velferdsplan, eller revidere den, må gårdbrukeren vite hvordan velferdssituasjonen er for kalvene, og hvordan denne kan forbedres. Her vil et system for velferdsregistrering og vurdering være veldig nyttig. Ofte kan det være en fordel om noen utenfra kommer og vurderer buskapen. Det er fort å låse seg fast i gamle vaner og inntrykk. Velferdsregistreringen som blir utvikla i prosjektet er mynta på rådgiving. Dette gir rom for vurderinger som kan diskuteres med gårdbruker. Det er viktig med god kommunikasjon både før, under og etter gårdsbesøket for å sammen kunne diskutere og vurdere tiltak for å bedre velferden.

Protokoll

Prosjektet utarbeider en protokoll som skal være et hjelpemiddel ved velferdsregistreringen på gården. Protokollen bygger på erfaringer fra velferdsvurderinger i det tidligere Norske prosjektet God Velferd (Grøva *et al.* 2005), Kalveliv 100 som er velferdsvurdering av økokalv i Danmark og EU-prosjektet WelfareQuality som jobber med å utvikle vurderingssystem for sertifisering. Besøket på gården skal kunne gjennomføres på to til tre timer. Dette begrenser hvilke velferdsparametre som kan være med i protokollen.

Hovedfokuset er dyrebaserte parametre, da disse vil gi et best bilde av hvordan dyrene faktisk har det. I tillegg tar vi med noe informasjon om miljøet, fôring med hovedvekt på kolostrum og melketildeling og håndtering, som har stor betydning for dyras helse og mulighet til naturlig atferd. Naturlig atferd kan defineres som den atferden som et dyr normalt utfører i en for arten naturlig biotop, og står sterkt i den økologiske tradisjonen. Hvilke parametre som er valgt, bygger på en forståelse av at dyrevelferdsbegrepet innbefatter både dyrets fysiske helse og utvikling/vekst, dets mentale tilstand og muligheten for utfoldelse i samsvar med dyrets egenart. Dette inkluderer også hensyn til dyrenes sosiale atferd.

Det er lagt opp til en totrinns vurdering der en i første trinn får et overblikk over situasjonen. Dersom dette ikke er tilfredsstillende går en videre til trinn to hvor en ser grundigere på enkelte parametre. Det er også lagt opp til en tre trinns poengsetting, der 1 er bra, 2 er tilfredsstillende men med forbedringer på lang sikt, og 3 er utilfredsstillende og tiltak trengs umiddelbart. Protokollen er delt inn i seks hoveddeler:

Informasjon om gården

Produksjonssystem, rase og antall dyr i ulike aldersgrupper blir registrert. Her blir det også tegna en skisse over oppstillinga av dyrene, og informasjon om dyreflyt notert.

Helseparametre fra registre

Før eller under besøket samles informasjon om helse og behandlinger fra kukontrollen eller storfekjøttkontrollen. Dette er data fra årsutskrift, helseutskrift, helsekort individ og buskap.

Adferd

Det blir gjennomført en kvalitativ atferdsvurdering (Qualitative Behaviour Assessment – QBA) hos kalver i grupper etter metode utvikla av Francoise Wemelsfelder (Wemelsfelder and Lawrence, 2001). I tillegg blir det gjennomført en test for å vurdere menneske-dyr-forholdet ved å se på hvordan kalvene reagerer ved håndtering av røkter. I denne testen gjøres liknende kvalitative vurderinger av kalvenes atferd som ved QBA-testen i forbindelse med at røkter måler kalvens brystomfang.

Vurdering av individ

Minst 15 kalver blir vurdert i forhold til hvor rene de er, om de har sår eller skader, kroppshold og tegn til sykdom. Den individuelle vurderingen summeres opp i en samlet vurdering av kalvene.

Miljø og omgivelser

Forhold som renhold, plass per dyr, luftkvalitet og trekk, i tillegg til tilgang på fôr og vann, fôrkvalitet og fôringrutiner av grovfôr og kraftfôr blir vurdert i de ulike bingene til kalvene. Kalvings- og sjukebinge, og forhold for kalver som er ute blir også vurdert.

Fôring av melk og kolostrum.

Til slutt blir rutiner rundt kolostrum og melkefôring vurdert. I økologisk melkeproduksjon skal kalven kunne die i minst tre dager etter fødselen. Det er viktig at kalvene får i seg nok kolostrum så tidlig så mulig, og at det er gode rutiner for å sikre dette. Rutiner som lagring, oppvarming av melk, temperatur på melken ved fôring, mengde og kvalitet blir vurdert. I tillegg vurderes rutiner for avvenning.

Fremdrift

Det første utkastet til protokoll ble utarbeidet etter innspill fra referansepersoner og Helsetjenesten for storfe, og utprøvd på fem gårder i Østfold i høst. Protokollen blir revidert etter erfaringer fra utprøvingen før den blir utprøvd på 10 til 15

økologiske mjølkeproduksjonsbruk. Det blir samtidig utarbeidet en velferdsplan på gårdene etter prinsippene satt opp av ANIPLAN. Denne blir fulgt opp med en ny velferdsvurdering etter et år. Noen av parametrene blir også prøvd ut på gårder i Sveits. Effekten av velferdsplanleggingen på de ulike gårdene vil bli vurdert i slutten av prosjektperioden og sammenholdt med erfaringer fra de andre samarbeidspartene i ANIPLAN.

Referanser

Wemelsfelder, F. and Lawrence, A.B. 2001. Qualitative assessment of animal behaviour as an on-farm welfare monitoring tool. Acta Agriculturae Scandinavica, suppl, 30, 21-25.

Grøva, L., Henriksen, B.I.F. og Kielland, K., 2005. Rapport God dyrevelferd i økologisk mjølkeproduksjon. Norsk senter for økologisk landbruk, Tingvoll. 23 s.

Henriksen, B., Hansen I., Gjestvang J. og Tverås B., 2008. Velferdsvurderingar i LiA, Velferdsvurderingar av dyr i uisolerte fjøs knyta til prosjektet Landbruksbygg i Arktis. Bioforsk Rapport 3(49), 23s.

Vaarst M. and Roderick S. (eds), 2008. Planning for better animal health and welfare. Report from the 1st ANIPLAN project workshop, Hellevad, October 2007. CORE Organic project nr. 1903. University of Aarhus, Denmark.